

Muusikot ja instituutiot: kritiikkiä, luovaa kehittelyä, yksityisiä ja jaettuja kokemuksia

Käsillä oleva *Trio* tarjoaa monipuolisen kimaran musiikintutkimusta peräti kolmen-toista eri kirjoittajan voimin: erilaisia aiheita, paradigmoja ja näkökulmia, kirjoittamisen tyylejä ja tapoja, yksin ja yhteistyössä. Taideyliopiston Sibelius-Akatemian lisäksi tutkimusta on tehty Aalto-yliopistossa, Viron musiikki- ja teatteriakatemiassa, Budapestin Liszt-akatemiassa sekä Uppsalan, Södertörnin ja Göteborgin yliopistoissa. Vaikka tiedeyliopistojenkin edustajia on kirjoittajissa mukana, tutkimusten toteutus on keskittynyt taidekorkeakouluihin.

Musiikkikorkeakoulu sekä muut muusikkojen koulutukseen ja työnkuvaan vaikuttavat instituutiot ovat kirjoituksissa myös tutkimuksen kohteena. Yhteisenä juonteena numeron artikkeleista voisikin poimia yksilöiden kokemukset musiikki-instituutioissa ja suhteessa niihin. Kokemukset ja suhteet näyttäytyvät myös jännitteisinä. Niihin pureudutaan kriittisen tapaustutkimuksen ja instituutiokriittisen taiteellisen tutkimuksen keinoin sekä tarkentamalla yksilön kokemukseen.

Kolmesta vertaisarvioidusta artikkelista ensimmäinen, ”Power and responsibility in higher music education. Issues of bullying and harassment”, tarkastelee musiikkikorkeakoulujen menettelytapoja kiusaamis- ja häirintätapausten käsittelyssä Virossa, Suomessa ja Unkarissa. Nelivuotiseen *Conservatory Cultures* -hankkeeseen perustuvan artikkelin ovat kirjoittaneet hankkeen tutkijat neljästä Euroopan maasta: Ann Werner, Cecilia Ferm Almqvist, Tuire Kuusi, Kristi Kiilu ja Gergely Fazekas. Kansainvälisessä yhteistyössä tehty tutkimus, jonka tapausesimerkit ovat peräisin kolmesta eri musiikkikorkeakoulusta, rikastaa ajankohtaista keskustelua epäasiallisesta käytöksestä ja siihen liittyvistä vallan ja vastuun kysymyksistä musiikki-instituutioissa. Tapausten tutkimisessa on sovellettu kokemusten jakamiseen perustuvaa feminististä menetelmää, ja artikkelin teoriakehys nojaa Sara Ahmedin ajatteluun.

Artikkeli havainnollistaa kiusaamis- ja häirintätapausten käsittelyyn liittyviä haasteita. Vaikka kaikissa esimerkki-instituutioissa oli menettelytavat epäasialliseen kohteluun puuttumiseksi, käytännössä prosessit eivät onnistuneet. Tutkijat pohtivat, miten musiikkikorkeakoulut voisivat kehittää työtään kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, jotta ne voisivat tarjota turvallisen ja tukea antavan ympäristön. Tutkimusasetelman feministinen yhteistyön eetos ulottuu myös tarjottuihin ratkaisuehdotuksiin, joissa painottuu sinnikkään yhdessä toimimisen tärkeys.

Ava Imogen Graysonin ja Leena Julinin yhteisartikkeli ”Two approaches to relationality in experimental notation” luo sekin kriittisen katseen musiikki-instituutioon, joskin eri kannalta ja toisenlaisen tutkimusparadigman puitteissa. Kirjoittajat

haastavat länsimaisen klassisen musiikin nuottien tulkinnan ja esittämisen normeja ja konventioita, jotka he kokevat paitsi luovuutta rajoittaviksi myös eettisesti haitallisiksi. Taiteellista tutkimusta edustavassa artikkelissaan he kuvailevat ja reflektioivat omia prosessejaan kokeellisen notaation kehittämisen parissa. Niin piirtyy esiin kaksi toisenlaista polkua: Julinille perinteisen notaation muokkaaminen kuunteluun perustuvan musisoinnin mukaan ja Graysonille säveltämisen ja esittämisen uudelleenajattelu jatkuvana neuvotteluna materiaalien ja toimijoiden välillä. Tutkimusten moniaineellinen ja eklektisesti sovellettu filosofinen kehys painottaa sitä, että ääni ja kuuntelu ovat luonteeltaan ajallisesti ja tilallisesti suhteellisia.

Artikkeli toteuttaa eetostaan ja tavoitteitaan myös performatiivisesti kokeilevan dialogimuodon keinoin: taiteilija-tutkijat kirjoittavat kumpikin omasta väitöstutkimuksestaan, välillä unisonossa, välillä ratkeamattomassa suhteessa rinnakkain. Yhteisenä sanomanaan kirjoittajat tähdentävät pyrkimystä luopua monistisesta, autoritaarisesta näkökulmasta ja suosia sen sijaan moninaisia toiminnan ja tietämisen tapoja, sekä perinteisempiä että kokeellisempia.

Numeron kolmas artikkeli, Jenni Lappalaisen ”Ilmari Hannikaisen kokemuksista kotimaan konserttikiertueella 1921” edustaa perinteisempää musiikin historian tutkimusta, mutta myös siinä näkyy taiteilija-tutkijan – pianisti-tutkijan – kädenjälki. Lappalainen tarkastelee säveltäjä-pianisti Ilmari Hannikaisen laajaa konserttikiertuetta Suomessa helmi–maaliskuussa 1921. Hän rekonstruoi kiertueen kokonaisuu- den ohjelmistoineen tutkimalla Hannikaisen kiertuepäiväkirjaa. Analyysi täydentyy kirjeiden, sanomalehtiaineiston, konserttiohjelmien, tilitysdokumenttien ja sävellyskäsikirjoitusten avulla. Aineiston tulkinnassa Lappalainen hyödyntää omaa kokemustaan konserttipianistina. Valokeilassa on esiintyjän oma kokemus, jota kirjoittaja jäljittää herkästi kuulostellen empaattisen, myötäelävän lukutavan avulla. Vaikka ajallista etäisyyttä ja sen tuomaa näkökulmien eroa ei voikaan kuroa umpeen, hän tunnistaa Hannikaisen kertomassa samastuttavia piirteitä.

Esittäjän kokemukseen syventyminen on uusi näkökulma Hannikais-tutkimukseen ja haastaa osaltaan Suomen musiikin historian tutkimuksen keskittymiä. Artikkelin osoittaa, että intiimin päiväkirja-aineiston avulla on mahdollista päästä lähelle vuosisata sitten vaikuttaneen pianistin yksityistä kokemusta yleisölle soittamisesta. Myös ajan kulttuuriympäristö ja sisällissodan jälkeen Suomessa vallinneet olosuhteet valottuvat esiintyvän muusikon näkökulmasta. Numeron edeltävien artikkelien taustaa vasten on mielenkiintoista sekin, millaisena tässä hahmottuu yksittäisen muusikon suhde ajan musiikki- ja konserttielämän instituutioihin.

Artikkelien lisäksi numero sisältää neljä taiteellisten tohtorintutkintojen *lectio praecursoriaa*, joissa tekijät kertovat prosesseistaan musiikin käytäntöjen taiteilija-tutkijoina, kehittäjinä ja kriittisinä koettelijoina. Säveltäjä Minna Leinonen (”Säveltäjä, notaatio ja dialoginen vuorovaikutus”) selvitti, millainen nykymusiikin nuottin- nus on kommunikoivaa ja kuinka siihen päästään. Tutkimuksessa korostui säveltäjän ja esittäjän yhteistyön ja vuorovaikutuksen merkitys.

Anna Pulli-Huomo (”Jumalanpalveluksen musiikki osallisuuden kokemuksen vahvistajana”) tutki urkumusiikkia liturgisessa kontekstissa aiheenaan ranskalainen liturginen urkumusiikki suomalaisessa jumalanpalveluksessa. Keskeinen kysymys oli, miten kirkkomuusikko voi tehdä jumalanpalveluksesta luovan, dialogisen prosessin, joka rakentaa yhteistä kokemusta.

Naiara De La Puente Vadillo (”Artistry of the concert accordion in contemporary chamber music”) puolestaan syventyi konserttiharmonikan rooliin ja taiteellisiin mahdollisuuksiin kamarimusiikin esittämiskäytännöissä ja nykyrepertuaarissa. Hänen tutkimuksensa käsitteli myös harmonikansoittajien taiteilijaidentiteettiä, sen kehitystä ja tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Viulisti Maria Puusaari (”Leading’ in contemporary music performance-practice”) tutki liidaamista kommunikaatio- ja vuorovaikutusmuotona nykymusiikin esityskäytännöissä. Liidaaminen eli muusikon kehollinen viestintä ja vuorovaikutus näyttäytyi monimuotoisena prosessina tutkimuksen eri konteksteissa: kamariyhtyeen johtamisessa, sooloviuluesityksen johtamisessa ja multimediaesityksen johtamisessa.

Pidemmittä puheitta toivotan *Trion* lukijoille monenkirjavia lukuelämyksiä ja kaunista kesää.

Helsingissä 22.6.2025

Laura Wahlfors